

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Bavaria Sancta Maximiliani Sereniss. Principis Imperii,
Comitis Palatini Rheni, Vtrivsq. Bav. Dvcis Avspiciis**

Rader, Matthäus

Monachii, 1615

De S. Elisabetha Regina, Principe Thvringiæ Vidva, Religiosa, Cælite.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79686](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79686)

S. ELISABETHA VIDVA REGINA.

Ut caput impediunt calso diademate reges,
 Tela per et flammæ, armâ, virisq; ruunt;
 Regia pro, quantum manus hæc ex regibus extat,
 Abiecit ad nudos quæ sua regna pedes!

Et pedibus claudis festinat ad altera regna,
 Non rapienda armis, non capiendâ viris.
 Quis maior, qui querit opes, an calcât hic illis.
 Imperitat, servus servit at ille suis.

DES. ELL.

ELISABETHA REGINA

ELISABETHA REGINA
DE ELISABETHA REGINA
DE ELISABETHA REGINA

ELISABETHA REGINA
DE ELISABETHA REGINA
DE ELISABETHA REGINA

DE S. ELISABETHA

REGINA, PRINCIPE THVRINGIÆ VIDVA,

RELIGIOSA, CÆLITE.

Matres, per hanc, auspice Deo, gestas, literis consignarunt, quos extra ordinē versuū cognoscis. Ego ex omnibus illustrissima quæq; delibata conferam in pauca.

Natam tradunt anno receptę salutis c. d. cc. vii. patre Andrea Rege Vngarię, matre Bojā, reginā Gertrude, filiā Bertoldi IV. ex vetustissimā & illustrissimā Andecensium principum stirpe oriundi, quam ad Rapoldum arcis cōditorem, & hunc ad Carolum Magnum referunt. Bertoldus Mærenia, Carinthiæ & Histrię prætor fuit & princeps.

Sax. l. VII. c. CXLVIII. Marcus Vysp. Minor. Chron. lib. IX. c. X. Trithem. Chron. Hirsang. anno c. d. cc. xxxi. c. xxxvi. Conradus Marburgius Ecclesiastes. Sifridus Episc. Moguntinus. Remundus Abbas Eberbacensis. Antonius Bonfinius hist. Vngar. Chronicon Andecense, sed omnium copiosissimè Theodoricus Turlingus, è S. Diminici contubernio, cuius octo libros leges apud Henricū Canisium Nouiomagensem, Vol. V. Antiq. Lect. Vitus Arnbeckius presbyter. Iustus Lipsius de B. Virgine Hallensi.

Diem natalem Elisabethę Clingsorius (quasi diceret Aurisonantius ab aure, non auro) in Daciā Matheſeos laude, generisq; claritudine, & opum copijs eā tempestate longē nobilissimus, prædixit, adjecto de illius morum & vitę castimoniā vaticinio, maritūque Ludouicum ex nomine designauit Hermannō Thuringiæ & Hassiæ Landgrauio natum. Quadrimulam Hermannus Tugrorum regulus ab Andrea sponsam filio suo Ludouico Elisabethę æquali petitam, missis legatis ad se deportari curauit, vt cum filio integrē sanctęque educaretur. Gertrudis regina infantem omnibus ornamentis cultam, cū amplissimis donis & magnā pecunię vi ad Hermannum deferendam legatis, quorum princeps erat Menhardus Comes Malburgius, cum V Valtero Varila, viro nobili, & Berthā, clarissimā fœminā Egelolphi Bendenleibij olim conjugē, quę nutricis & matris interim vicem expleret, commisit. Exceptaq; est ab Hermannō, aulicisq; officijs, ingenti cum applausu, paruulique Ludouici osculo jam votiua conjunx admota.

Enituere intra paucos annos radij futurę sanctitatis indices in puella. Nam siue cum æqualibus luderet, prodebat signa virginitatis, verecundię, modestię, siue regio cultu mitręque ornaretur, detrahebat clam aliquid sibi de ornamentis, coronamque dum rebus interesset diuinis ponebat, admirante principe Sophiā, rogantēque quid sibi vellet illa ceremonia. Respondit non sibi verum videri regiā

Faſti Rom.
XIX. Nou.
Iacobus Mo
tan^o apud
Suriū To.
VI. D. An
toninus
part. III. tit.
XIX. c. XI.
Petrus in
Catal. l. X.
c. LXXIX.
Cranzius

DE S. ELISABETHA REGINA,

già coronâ ornari, dum supremi Regis filius in arâ litaretur, paliuris olim & vepreto redimitus. Ita adolescebat regia virguncula, vt inter delicias palatinas non obliuisceretur patientis pro se Christi tormentorum, vt & ipsa velut rosa inter spinas casta integrâque efflo-
reret, verè vt Poëta canit:

Vt flos in septis secretus nascitur hortis,

Ignotus pecori, nullo contusus aratro,

Quem mulcent aura, firmat sol, educat aër

Multi illum pueri, multæ optauere puellæ.

Inter hæc hominem posuit Hermannus; Elisabetha cum vbiq; religionis & pietatis indicia ederet, Sophia futura socrus dubitabat, an illam nurum adoptaret, quòd Cœnobio aptior, quàm aulæ videretur. Ita sunt mores hominum, vt adolescens innocentia mox vel in inuidiâ vel contemptum veniat, ac pro infantiâ & stulti-
tiâ, quod religioni & sapientiæ diuinæ proximum est, censeatur. Nempe jam olim verè meminit ille ----- *Exeat aula,*

Qui vult esse pius.

Iam socrus, jam alij ab arcanis Principi, agitabant consilia de Elisabethâ in Pannonias ad Andream remittenda, velut parum comoda Ludouico futura. Mater Elisabethæ à popularibus immaniter contrucidata, alieno scelere, vt videtur, occubuerat; VValterus erat, qui Elisabetham in Thuringiam cum legato paruulam appor-
tarat; is omni studio pro illa contendebat: sed potentiorum factionibus oppressus dubitabat, an ipse etiam Ludouicus à futuris Elisabethæ nuptijs abhorreret. Proinde captâ alloquendi principis occasione, exploraturus animû sponsi, solus ad solum adiit, veniâq; audaciæ præfatus rogauit, quo animo esset erga sponsam? Erant ambo in itinere, & monti proximi, cùm Ludouicus: dubitas, de meo erga Elisabetham affectu? Montem hunc ingentem, quem corâm intueris, si ab imâ radice ad summum verticem in purum putum aurum migraret, præ desiderio sponsæ lutum ducerem. eiq; hoc nunciare iussit, adjecto etiam symbolo amoris, speculo Christi de cruce pendētis imagine insignito, nam & Ludouicus eximiè colebat numen: quæ causa fuit, vt facilè pares cum paribus jungerentur.

Ergo quartum decimum annum, qui fuit Christi MD. CCXXI. ingressam festâ pompâ bonis auibus Elisabetham vxorem Ludouicus duxit, & eximiè quoad vixit, charam habuit. Erat prope par in vtroque virtus, eadēque ambos pietas & castimonia mirificè deuinxit, vtî rarò tam illustre, modestum, & par omnino connubium inueniretur. Conrado Marburgio, viro religioso & acerrimo consci-

conscientiæ ipsius cognitori obsequium non abnuente viro, in ijs quæ ad salutem & religionem pertinebant, voto addixerat. Hic accumbenti Elisabethæ ad communem mensam cibis omnibus interdixerat ex injusto partis. Nam Ludouicus Thuringorum princeps hujus & Hermanni pater, fundos agrósque Ecclesiæ inuaserat, ^{Casarius} subjectos diris exactionibus oppresserat, nihilque pensi habue- ^{p.l.c. XXX} rat, quo minùs jura diuina & humana permisceret, omnéque ^{II. XXXI} fas abrumperet. quin & sepe monitus à religiosis viris; etiam atque ^{III. p. 2. c. 116} etiam videret, quid ageret; supremo illum dictatori rationes factorum redditurum, respondit: *Calum cali Domino, terram autem dedit filiis hominum.* hoc ludibrium illi carò stetit, quando post mortem grauissimas Deo pœnas æternis inferorum supplicijs (vñ pluribus diuinitus est significatum) mancipatus exsoluit. quamuis moriturus domesticis præceperit, vñ secundum fata cadauer cucullo tegerent, parum illi retentis Ecclesiæ prædis & prædijs, profuturo. in quem ridiculè ex militum natione & custodiâ corporis lusit, cum diceret. En principem nostrum omni virtutum genere clarissimum. Armorum scientiâ, dum viueret, superauit omnes: mortuus etiam religiosorum silentia damnat; quis illo taciturnior? an vocem vllam cucullatus mittit? Huic ergo Ludouico filius cognominis in bona per fas nefásque parata successerat, nec dum sacris sua redhibuerat, quod Conradus haud ignorabat, qui Elisabethæ proinde interdixerat, ne quid gustaret, quod ex raptò appositum esset. Ludouicus vt erat pius, Elisabethæ factum non solum ægrè non tulit, sed rationes etiam initurum spopòdit, quibus aliena redderet, suisque securus religionis, frueretur. Interibi Elisabetha cum suo gynæceo ex dote paternâ, quamuis modicâ sobriè admodum vixit, vt non infrequenter etiam tanta regina esuriret, quod satius iudicabat, quàm ex injustâ quadrâ lautitias capere. Sed neque victu tantum sobrio vitam tolerabat; In cultu corporis quoque eam modestiam adhibuit, quam nemo nisi sanctus inuideret. Processerat olim in publicum regio mundo fulgens, gemmisque & auro grauis, omniumque oculos & ora in se conuerterat, cum ascensura limen templi, quod petebat, lumina in Christi de cruce pendentis effigiem conjicit, contemplaturque concretos sanguine crines, diro spinarum vepreto implexos, nudum corpus & confuso vulnerum liuore cruentum, manus pedesque trabalibus clauis trajectos; se contrà regio luxu, mitrà, purpurâ, gemmis superbam: quâ meditatione tanto animi

DE S. ELISABETHA

animi dolore contacta est, ut defecta viribus exanimis concideret. territæ ancillæ aqua lustrali sopitam recreant, animamque fugientem & calorem coloremque in vultum reuocant. Ab illo momento omnem ornatum vel reiecit, vel subiecto cilicio, ne Christi memoriam poneret, asperauit. Imò cum princeps profectionem longiorem sine illa adornaret, vestem illa preciosam omnino viliori commutauit, pullamque & lugubrem viduæ ritu sumsit. Reuerente eodem, & illa ad mundum muliebrem redijt, ne viro molesta esset, cui seruiendum haud ignorabat. Fecundauit ergo Deus tam sanctum connubium, & stirpem virilem, hæredemque principatus illi impertiuit; muliebrem quoque geminam adiecit, quarum altera principi Belgæ Brabātino nuptui tradita est; altera Cælo deuota præter Christum nulli adhæsit, cuius parthenoni Aldenburgenfi antistita præfedit. Hermannum filium, ubi dies lustrationis appetijt, ipsa suis gestans manibus ad Virginis & Matris Dei exemplum nuda pedes, insuper & lanâ, non serico vestita, difficili & scruposâ viâ ad ædem sacram deportatū cum cereo, cælesti patri vitæque auctori stitit, & velut hostiam pignusque sui erga Deum cultus consecrauit. Ludouicus cum pietatem Coniugis obseruasset, non solum impedimento non fuit, sed vel maxime adjumento, datâ ei plenâ copiâ miseris, quæ vellet tribuendi: quæ illa copiosè vsa, tam profusè omnia in egentes congeffit, ut regna etiam diuisura videretur. Nec in eo sibi satisfaciebat, cum liberaliter elargiretur, quod suppeditabat, nisi suis pedibus vilissimorum casus obiret, manibus vlcerosos tractaret, psoras abstergeret, sordes ablueret, ægros leuaret & laueret, omniaque vltimæ familiaris ancillæ munia obiret.

Miserat Andreas Pannonum Rex, pater Elisabethæ, legatos ad Ludouicum, & vxor id loci abiectâ admodum cyclade tecta incedebat, ut pæniteret non tam illam, quàm ipsum principem Coniugis tam sordide incedentis. Et doleo, inquit soror, (ita compellabat Elisabetham Coniugem) tibi non esse in promptu lautiores vestes ad proceres popularium tuorum prodituræ, nec mihi otium nouæ tibi comparandæ. Nihil est, inquit illa, quod erubescas meas sordes, vestium splendorem semper contemsi. In publicum tamen progredientem Deus ipse Hyacinthinâ gemmis auroræ fulgente, decorè & magnificè, ingenti miraculo ornauit.

Restitit Elisabetha, clarâque in veste refulsit.

Os humerosque Deæ similis, namque ipse decorans

Induerat natæ pallam, lumenque iuuentæ

Purpureum, & letos oculis afflarat honores.

Obstupuit

Obstupuit princeps, vnde coniugi nouus & inusitatus honor vestis, seorsumque postea rogauit, vnde cultū illum accepisset? sic, inquit illa, nouit caelestis munerarius suos cultores, cultricesque in tempore exornare. Expectabatur eadem in publica panegyri ad mensam à maximā nobilitate frequentatam, cum in ipsis gradibus, per quos Elisabethæ ad triclinium erat descendendum, iacens vltimæ sortis rogator opem reginæ maximis vocibus implorabat. Nec tempus, inquit illa, nec res, est, quam tibi in præsens largiar. Maioribus inde clamoribus vocata pallium ipsum, quo tegebatur, nobile & regium proiecit petenti, qui collectum tollit, absceditque. conuiuis inde præstolantibus, dapifer reunciat principi, Dominam occupatā cum mendicabulo, superiore veste illi porrectā carere. Ludouicus ad coniugem ingressus rogat, ecquando tandem ad prandium sit accessura; vbi pallium sit, quo tegatur? Illa: paratam se venire, pallium illic in pertica suspensum pendere, quod mox ancilla attulit, suspensio admiratione principe, ab ipso Christo acceptam relatamque vestem.

Inter rei diuinæ solemnia ipsi solemne erat coronam ponere, monilia gemmasque detrahare, inter plebem, cum palam per dies rogationum supplicaretur, consistere. Die parasceues imperauit domesticis, vt neglectis omnibus mundicijs vrbis, nullum sibi honoris aut venerationis cultum exhiberent, nulla genu poneret, nulla quasi dominam agnosceret, quod illis diebus supremus mundi regnator DEVS omnibus modis abiectus infami cruce occubisset. Visa est olim in æde sacrā tanto fulgore circumfusa, vt religiosissimus ex Sacerdotibus, oculis perstrictus contra tueri non posset. Non mirabimur & adorabimus tam illustre par coniugum? Ludouicus Elisabethæ relinquebat arbitrio, res suas in pauperes partiri; ipse Imperatori adesse, rempublicam iuuare, in medium consulere, inter aulicos tamen strepitus ac vrbanas delicias seipsum circumspectū habere, pudorēque ac fidem coniugi factam tectam custodire, scorta introducta abigere: Si cœlum, inquit, non respicerem, tamen torum coniugis meæ quamuis absentis, hac ignominia non notarem; sed aspicit omnia cæleste numen, & grauissimas ab adulteris poenas exigit.

Elisabetha porro, absente viro, id vnum studuit, vt omne studium in egentes Christi greges conferret, haud ignara Deum sibi facta charitatis officia interpretari, quæ miseris præstitisset. Itaque Xenodochia peregrinis, Nosocomia ægris, Pædotrophia pupil-
lis, Gerontodochia senectæ ætati molita, omnia vectigalia sua

Aa impen-

DE S. ELISABETHA REGINA,

impendit in pauperes. Annonæ precium accenderat frumenti inopia, multos dira fames emaciatis in mortem dabat: occurrere studebat Elisabetha pro viribus publicis malis. Omnia horrea aperuit, descriptis per classes esurientibus in diem demensum dedit. Sed maximâ curâ circa ægros erat, quos quotidie reuisebat. Nullius corpus tam vlcerosum erat, quod illa non regijs manibus contrectaret, nulla scabies tam saniosa, quam non abstergeret, nulla lues tam infamis, à quâ abhorreret, quorum ancillâtes puellæ pedorem ferre non poterant, Domina fouebat, gestabat, in sinu ferebat. Pupillis etiam singularem curam impendit, atque ex illis olentissimum quemque & maximè miserabilem præ cæteris studiosius & officiosius curabat, non immemor, huiusmodi Lazaros Deo maximè cordi esse, quos tanto securiores sciebat esse æternæ felicitatis, quanto minus hic de præsentis vitæ gaudijs gustarent. Præter valetudinaria non gentos in singulos dies pascebat, quando precium annonæ maximè creuerat. Nec imperasse alijs ministeria pauperum contenta, ipsa coram adibat, inspiciebátque, an ritè & ordine omnia administrarentur. Erat inter famulas prima, quæ mensam apponeret, cibos inferret, curarétque, ne quid infelices desiderare possent. Nudos amiciebat, & cum res deficeret, ipsa suas gemmas, pepla, pallas detrahebat, quibus ab hieme rigentem gelu turbam defenderet. Funera denique ipsa Elisabethæ benignitatem sentiebant. Telis nobilissimis & tenuissimis in partes diuisis cadauera velabat, preciosas diuitum pompas in exequijs prohibebat, vt esset, quod egentibus tribueretur professa vtilius esse defunctis, viuos tegi, qui sepultis apud auctorem vitæ pacem impetrarent.

Ludouicus domum reuersus, coniugem ad se de bonorum omnium profusione delatam absoluit, porroque iussit in studio pietatis & misericordiæ progredi.

Erat, vt suprà monui, vitæ illius moderator & custos conscientia, medicusque animi, Conradus Marburgius, vir summæ, ea tempestate, auctoritatis, famâ nominis, doctrinæ & integritatis inclitus, & Romani pontificis legatione ad signandum Christi militem in Orientem profecturum clarus, postea quæsitore corruptæ religionis, eoque nomine interfectus. Apud hunc bonâ principis sui Ludouici veniâ, castimoniam (saluo mariti jure) & obsequiû voto consignauit. Erat Conradus seuerus promissi exactor, minimèque in feminas blandus. Citatâ Elisabethâ olim ad Concionem, nescio quibus, vt in regijs aulis multa inter os & offam, feminis præsertim objiciuntur, impedita negotijs, nō apparuit, cui mox Conradus conditionem

ditionem & obedientiam renunciauit, iret & quæreret alium, cui promitteret numinis auctoritate obsequelam, nec præstaret. Indoluit sanctissima mulier de neglecto imperio, & per internuncios precata veniam actum egit. Venit ipsa, & ad pedes Conradi tanta princeps & regia matrona se abiecit, pacemq; tandem impetrauit, durius etiam pedisequis castigatis. In seipsam tam grauius sæpe animaduertit, corpusque regium adeo afflixit, vt religiosi possent exemplo erubescere. flagris se concidebat, & ancillarum manus virgis armabat, quibus ipsa laceraretur. quod spectaculum ita mouit posteritatem, vt etiam in pictorum tabulas exiret, & in aris publicis spectandum sisteretur. Interim Ludouicus professus militiam sacram, crucemq; insignitus in Orientem mouit, Elisabetham viduauit, in itinere Brundisij, vel Hydrunte, vt alij memorant, rapidâ febre extinctus. Nunciatur coniugi à Socru primū per ambages, mox aperte, mors Ludouici. Elisabetha concellatis digitis, quod est extremi doloris argumentum; Ergo inquit, frater occidit meus? (sic maritum appellare consueuerat) mihi ergo simul cum illo omnia mundi gaudia extincta sunt. illicoque surgens, & aulam percurrrens ad parietem adhæsit, parum gnara quo tenderet, aut quid actitaret: ita commouerat, & nonnihil emouerat mentem subitus animi motus. sed miti præsentium oratione recreatâ, & cælesti consolatione numinis, quod in tali tempestate suos non destituit, delibuta, animum paullatim recepit. Cæterum Deo reliquum omne vitæ tempus transcripsit.

Primum hoc telum erat, quo post Ludouici discessum iccta est Elisabetha, proxima virtute tolerantia, antiquissimæ memoriæ Iob, quem ad singulare certamen tyrannus inferorum prouocauit. Mox alterum longè atrocius in eandem intorsit. Henricus Ludouici germanus malis aulae coruis suadentibus, fratris bona, quæ ad Hermannum Ludouici ex Elisabethâ filium ex asse pertinebant, inuasit: arces, castra, oppida occupauit. Elisabetham (hoc est, ipsam virtutem) omnibus fortune exutam præcipitem exturbauit. Descendit regia mulier, vt olim sanctissimus Rex Dauid à filio regno pulsus; descendit, inquam, Elisabetha omni suorum ope destituta, cum paucis pedisequis, in subiectum Castro oppidū, incerta quò diuerteret. & quæ paulo ante tot peregrinis hospitia, tot egris valetudinaria, tot miseris domicilia cōstituerat, ipsamet, quibus succederet tectis, nō habebat. Proximā inde cauponā ingressa, illius noctis partem traduxit, quoad signa ad preces matutinas canerent religiosorum S. Francisci, ad quorum ædem se mox

DE S. ELISABETHA REGINA,

contulit, rogauitque praesides Chori, ut vellent SS. Ambrosij & Augustini hymno Deum suo nomine laudare, quod data sibi esset occasio aliquem paupertatis gustum cum Christo experiri. tantum abest, ut indignatione mota, ulli mortalium, quamuis atrocissimis prouocata iniurijs male precaretur. Interim omnibus exclusa tectis, quod passim omnes ciues Henrici formidarent indignationem, non fuit ausa ad primam redire cauponam. Et paruuli interea ex arce deportati sunt ad eam liberi, cum geminis inquam sororculis Hermannus, qui maternum Elisabethae pectus dira commiseratione lancinabant, cum miserabilis matrona non haberet, quo loco paruulos reponeret, poterant haec clamitates heroum animum frangere, quae tamen Elisabetham non debilitarunt, cum illa tantis aerumnis afflicta quasi fortior, ut pressa palma exurgeret. Confugit primum ad Sacerdotis eedes. mox ducta in amplam hospitis domum, tamen fere extra domum habitauit, in vltimum tecti angulum & angustias cum tota familia retrusa coactaque ad sordidum cauponis stabulum reuertii. Nec hic modus finisq; afflictissime principis fuit. Ingressa nescio quam viam oppidi alto caeno obsitam (angusta viatori semita patebat) occurrit illic Elisabethae anus, quam felix olim infelicem stipe aluerat, agrum medicamentis fouerat, aliisque beneficijs affecerat. haec vipera Elisabethae non modo viam non decessit, sed impulsam in medium lutum abiecit, ut omnem corporis cultum fedissime inquinaret, ipsaque se vestemque in flumine eluere cogeretur. nec interim aduersus lamiam indignata, risu etiam suam fortunam (quam supra fuerat) prosequatur. Sed tantam tamque exercitatum faemine patientiam non passa est Dei benignitas immunem abire, caelestibus delicijs, illustrationibus diuinis, visisque inulscatis, frequenter solari solita, magnaue gaudiorum copia inundare, ut se penitus in Dei prouidentiam, amicitiam & sinum conijceret, nouosque spiritus ad plura & grauiora perpetienda sumeret. Sed propinqui sortem iniquam Elisabethae miserati, curam illius suscipere, Matertera inquam Kizingensis antistita, & Ekbertus Babenbergensis pontifex, illa enim vocatam ad auunculum Babenbergam viduam deduxit, qui, uti parebat, & propinquitas ac humanitas monebant, officiosissime excepta, pro conditione principis, sororis filiam liberaliter habuit, sepositamque Babenstainij Castro, donec alterum illi maritum quaereret, aluit quod ubi illa sensit, hoc agi ab auunculo, uti contra animi sententiam & iuratam Deo castimoniam, cogeretur nupta fieri, statuit omni ratione repugnare, & si minus verbis profectura videretur etiam os truncatis naribus dehonestare, uti procos omnes a sui contemplatione

templatione & desiderio auerteret: hoc magis cælo se placituram rata, quo minùs mortalibus arrideret. Inter hæc Comites Asiaticæ expeditionis Rudolphus Pincerna Varilanus, Lentolfus Berlstet- tensis, Hartungus Erba, Gualterus Varila in Apuliam (vbi Lu- douicus spiritum posuerat) reuersi, corporis jam defecati exuuias vrnâ clausas secum in Germanias detulêre. Quod vbi Babenber- gæ nunciatum est, Ekbertus euocatam Ludouici olim conjugem Elisabetham monet, vt venientibus viri cineribus occurrat. No- uum vulnus optimæ & amantissimæ viri feminæ infligitur, cùm in nouum funus ipsa propemodum funus facta, vt par est credere, prodit, pignus viri amplectitur, & resumtâ animâ, vt erat reli- giosissima, Deo etiam hoc beneficium in acceptis retulit. iuuat precationis verba hîc collocare, ne mutatione vocum simul pieta- tis gustum corrumpam.

*Gratias tibi ago Domine, ancillæ tuæ ingens, quod habui desiderium, in aspectu
osum dilecti mei, adimplere, & afflictam & desolatam animam meam digna-
tus es misericorditer consolari. Ipsum tibi à semetipsò, & à me in subsidium TER-
RAE tuæ SANCTAE oblatum non inuideo; licet eum dilexerim ex corde. Tu
scis Deus, quòd ejus desiderabilem præsentiam, mihi gratissimam, omnibus huius
mundi delicijs, & gaudijs anteferre, si ipsum mihi tua benignitas concessisset.
Optaremq; omni tempore vitæ meæ in egestate & mendicitate viuere, dummodo
ejus fui contubernio de tuo beneplacito licuisset. Nunc verò ipsum, & me tuæ
voluntatis dispositioni committo. Nec enim, etiamsi possem, eum ad vitam re-
uocare minimo mei capitis capillo, præter tuum beneplacitum, vellem.*

Dein vocatos domum reduces, humanitérque salutados cùm
confidere iussisset, cœpit exponere, quid sibi, liberis, familiæ se-
cundum mariti obitum accidisset, quàm indignis modis ipsa te-
cto, liberi hæreditate, famulæ seruitio fuissent expulsæ, neque
se tam de sua sorte queri, quàm inter beatas reputaret, vt quæ jam pri-
dem omnes præsentis vitæ secundas res inter aduersas duceret, quàm
pupillorum vicē dolere, qui præter jus, fasque omne, bonis paternis
sint exuti, cum matre in vltimas vitæ necessitates coniecti, alieno-
rumq; misericordiâ viuere coacti. Hospites indignitate rei vehemē-
tissime comoti, causam se ejus acturos spopoderunt. Egit cum eis dē
Ecbertus auunculus Elisabethæ, pontifex Babenbergēsis, vt suis sedi-
bus & loco mater cum trigemina ple restitueretur. Interim ad Hen-
ricū nūcij volāt, adferri vrnâ pignorū Ludouici ex Apulia, Elisabethā
aduentare: q; vbi inter proceres & populum increbuit, certatim gra-
tissimā apud omnes principis memoriâ occursū est, funusq; maxi-
mā celebritate conditorio majorū illatū. Rudolphus exin pincerna

DE S. ELISABETHA REGINA.

Henricum aggressus, liberâ sanè voce compellauit: Ludouicus germanus tuus, fortissimus iuxta ac religiosissimus princeps, patriâ, liberos, coniugem, principatum, vitam reliquit, vt Christo sua terrâ sanctâ incunabula ex hostibus assereret; tu frater principis, quem ille tutorem coniugi, liberisque reliquerat, viduâ suis sedibus exturbas: ad vltimam necessitatem redactam stipem rogare cõgis: pupillos eijcis: hæreditatem inuadis: manes fratris inceitas. quid Deo iusto vindici respondebis? quid apud fratrem excusabis? quæ ista ratio inter proximas necessitudines est viuendi? tutior illa inter hostes apud Saracenos & paganos, imò feras, quàm leuimum vixisset. quod hostis erubuisset facere, frater designasti; vxorem fratris regiâ stirpe ortam, matronâ eui sui sanctissimâ, exemplū pudoris, pietatis, religionis proscribis? quam viri primū discessu afflictâ, morte exanimatâ, ex suâ possessione in exilium, in viâ, in mendicitatē conijcis? tibi apud omnem posteritatem sempiternâ infamiam, apud omnes sapientes indignationem, apud subiectos odium creas. Erras, si perinde, vt feminæ solitudinem & viduitatem in terris omni desertam auxilio vides, à cælo quoq; numinis ope destitutâ credis. atrocissimâ supremi numinis vindictâ in te concitas. Quid in te mulier offendit, aut potuit offendere, quam nemo ne laudare quidem satis vnquam ob virtutem potuit? Malè gessisti rempub. turpissimam famæ notâ inuulsi nomini tuo, principatus iura cõfudisti, pupillos à matre abstraxisti, quos ob inopiam regia mulier alere non potuit. Non vides atque ad eò non sentis imminenti iugulo tuo sententiâ supremi iudicis viduarum, nisi læsam tam atrocibus iniurijs omni ratione placas, & illam ad iratum tibi numen placandum allegas. Euerberauit oratio Rudolphi, aures, animâq; principis torpentis. accepit in meliorem partem, quamuis liberâ admonitionem amici, Henricus, vel quòd nondum honesta indoles omnem humanitatis sensum extinxisset, vel quòd percussus, vti reor, metu numinis, nisi satisfaceret offensæ, imminenti sibi vindictam extimesceret. certè ærumnis illacrimans Elisabethæ, ad illius arbitrium se promptum esse omnia, quæ eripuisset, redhibere, ignosceret sibi, & iras cælitum à se auerteret. peccauerat enim Henricus, paullò ante adolescentiam egressus, non tam suopte ingenio, quàm improbissimorum mancipiorum scelere circumuentus, quod Henrico non primo vsu venit: multos principes & Cæsares domesticorum seruorum impiâ fraude in scelus actos meminimus, Elisabetha vbi recognouit Henricum iniurias deprecari, paratimque ad castra, oppida, agros, omnia denique reddenda, quæ ad ipsam, vel liberos pertinerent, nihil pro se exegit, nisi quæ ad dotem pertinebant,

tinebant, cuius vsus fructum liberè petebat, vt esset, vnde egen-
tibus largiretur. liberis sua iura salua volebat. Ita conuenit inter
Henricum & Elisabetham, quam officiosissimè tractauit, quam-
diu apud illum in castro morata est. sed illa fastiditis aulicis mori-
bus ad caelestes delicias aspirabat. ambibant multi ipsius jam resti-
tutæ thorum, sed illa desponsam Christo viduitatem sacrosanctam
habuit, procùlque ab omni Veneris cupidine remouit. Quod
vbi proceres Thuringi animaduertère, feminam ab omni ciuili au-
licoque apparatu & fastu abhorrere, gaudere humilibus & abie-
ctis, negligere cultum vestium, omniàque gaudia corporis pro
tormentis aestimare, exospietatem, quam adorare debuerant, vñ
mos est profanorum hominum, pro deridiculo, fanaticam, fatu-
am, insanam dictitare, nec alloquio, nec vlla veneratione digna-
ri, quod sanctissimæ feminæ multo gratius fuit, ac si exquisitissi-
mis ceremonijs coleretur. Erant tamen è sapientioribus, qui ipsi-
us virtutem admirabantur, continentiam laudabant, modestiam
prædicabant. Quin ipse Christiani orbis Pater, Gregorius No-
nus, qui ad Ecclesiæ Sanctæ clauum sedebat, cùm de tantæ prin-
cipis virtutibus accepisset, atque ingentes ærumnas, quibus à vi-
ri morte agitata fuerat, didicisset, Epistolam composuit, quâ il-
lam ad spem æternorum præmiorum excitabat, simulque Con-
rado viro religiosissimo, & id loci doctissimo, qui singularem ipsi-
us curam patris loco susciperet, commendauit. Grata fuit Elisabe-
thæ cura summi in orbe Patris, sed habebat illa Curatorem certio-
rem in cælo, qui maximis illam copijs gaudiorum explebat, qui-
bus adeò hilarata est, vñ nemo in summis honorum triumphis ita
exultarit, atque ipsa in omnium rerum contemptu. Itaque cœpit
apud animum tractare, quibus se modis magis inter homines abij-
ceret, vt maiore apud Deum gratiâ valeret. Institit ergo apud Con-
radum, cui dudum obsequium vouerat, petere, liceret sibi abdicatis
omnibus rebus humanis, etiam ipsâ dote, mendicatò viuere, & osti-
atim stipem rogare, quod tamen non impetrauit, sapienter Conra-
do feminæ desideria temperante, quod varias sciret necessitudines
in vitam humanam incidere, præsertim feminarum; Erant præterea
Ludouici, quæ fecerat nomina, dissoluenda. Illa tamen, quod proxi-
mum erat, vt Christum nudum, omnibus exuta commodis seque-
retur, in æde sacrâ D. Francisci apud religiosos paupertatem, quantū
in ipsa fuit, iurauit, omniàque vitæ commoda ejurauit. Secuta
Magistrum, Marpurgum, vbi conditâ ei ædiculâ sedem Conradus
posuit, vestes delicatas detraxit, abiectas induit, ancillas lautiores

DE S. ELISABETHA REGINA,

remouit, omni deniq; humanâ cōsolatione spoliavit, vt ardentius & plenius Christo inhærens adoleret. Marburgi valetudinarium institauit, vbique plenis votis miserabili turbæ ancillabatur, quibus ipsa mensam præbuit, & ad suam adhibuit, aded addicta fuit ægris, vt Conradus temperare virtutis ardorem coactus sit. Et cum nulla bona largitrici sufficerent, ipsaque leguminibus & olusculis aquâ elixis, vitam toleraret, lanâ faciendâ, quod in regijs matronis inauditum, suoque manus precio vixit. Detulit fama hanc vltimam inopiam Elisabethæ ad Andream Pannonum regem, parentem illius, quem verecundia simul natæ & miseratio mouit, vt ex nobilissimis dynastam, Marburgum mitteret primum rei cognoscendæ, deinde filiæ domum reducendæ; ratus in suam redundare infamiam filiæ mendicitatem.

Pama, hoc nomen legato erat, vbi Marburgum venit, ad colum sedentem regiam feminâ offendit, & attonitus; Christe sancte, inquit, quid hoc spectaculi aut miraculi, regium sanguinem Hungariæ rege natum, principē Thuringiæ seruuarū modo fustum torquere, in sordibus jacere, regiū corpus pannis oblitum squalere. quæ te miseram fata vrgent, aut quibus ærumnis conflictata in hunc fortunæ casum descendisti? Adsum Domina, vt te iussu Regis ad Regem patrem reducam, qui, si præsentem tuam vitæ conditionem aspiceret, exanimatus concideret. Elisabetha, gratijs parenti actis, decretū sibi respondit, spe melioris & æterni regis recipiendi, cœptam viuendi rationem pergere, viam sibi cæli Imperatorem præiuisse, hunc se sequi, nec ab eâ, quoad viueret, recessuram. Ita Comes ad Regem, illa ad lanam reuersa, quotidie maiora virtutis exempla edebat: A cuius familiâ nobiles puellæ remotæ, è seruili fortunâ assumptæ, quæ non tam ipsi, quàm ipsa illis seruebat; In mensâ ad latus assidebant, Dominâ se appellari vetuerat, suo nomine, vt quisq; è vulgo alter alterum compellat, compellari voluit. Fuit inter famulares puellas Hyrmengardis obseruatrici simul & admiratrici operum Elisabethæ, quæ in submissione dominæ suæ attonita hærens: Tu quidem, inquit, hera, tibi præmia modestiæ concilias, dum nos mensâ tuâ dignaris, atque assidere, eadēque quadrâ viuere iubes: sed vide, ne dum tibi prodes, nobis obsis, quæ nobis de tantâ dignitate non mediocriter placere, atque etiam blandiri & intumescere possumus, quādo iubemur cum principe & reginâ ad eandē mensam accūbere, Hic Elisabetha: nihil est quod verecunderis; ipsamq; familiariter in sinum recepit, vt se plus humilium ancillarū cōiunctu quàm regiarum virginum obsequio, delectari ostenderet. Hanc ta-

men

men sibi auctoritatis prærogatiuam retinebat, vti nemini impunè liceret vocem mittere, quæ non pietatem, verecundiam, religionem saperet. Si quæ contrafecisset; Vbi, inquit, est Dominus, qui de se loquentibus medius adest. Adeò Numinis maiestatem semper præsentem animo intuebatur. Hoc vsitatum erat illi, & solemne, vt comitata puellis domos miserum adiret, panem, farinam, carnes sua manu egentibus dispartiret, inibique vestem, lectos, suppellectilem cõtemplata, vbi deesse necessaria animaduertit, anulis, preciosisque capitis ornamentis oppigneratis inopiæ succurrit. Quibus rebus adeo se Deo probauit, vt eam omnibus mortalibus suspiciendam miris & inuistatis factis exhiberet. Mater primum Gertrudis ante non paucos annos vitâ exturbata, piacularibus adhuc flammis vrgebatur, quod in luxu regio & moribus aulicis mirum non debet videri, cum paganus olim vates monuerit pietatem in aulis raram esse. Gertrudis ergo ante mortem, inopinatò obtruncata, nullis expiata sacris decesserat, & mens tamen reginæ bona, ac vltimus spiritus haud dubiè non sine dolore expressus ab inferis infelicè defenderunt, quæ permissu numinis secundum nocturnam quietem Elisabethæ visa: Nata inquit dilecta, magnis adhuc flammarum tormentis crucior, ob vitam non ex lege transactam, exora pacem, & veniam delictis, nam potes, impetra. Surrexit illico delecto Elisabetha, supplicibusque votis numinis clementiam matri conciliauit; cui mox illa omnibus pœnis expedita gratias egit, adiecitque preces illius omnibus, quibus vellet profuturas. Sed enim Elisabethæ mens in pauperum curam tota expendebatur, hæc illius erant miranda opera. Narratum est suprà, voluisse illam se omnibus bonis abdicare, prohibitamque à Conrado animi illius moderatore, iussamque pensionem annuam ex dote accipere, vnde & ipsa viueret, & alijs benignè faceret. Nouerat Conradus illam pecuniâ non nisi ad miserorum opem vsuram. Restabant tamen præter pensionem, fundi, agri, pagi, oppida, quæ bonâ Conradi veniâ per auctiorem vendita in pecuniam redegit. Dein rogatorum infinitam ex omni vicinia turbam ad certum diem cogi iussit. Confluxere tantæ copiæ, vt Exercitus videretur. His per ministros legem dixit, ne quis à destinato loco surgeret: ne bis ad capiendam stipem accederet: ne quis turbas cieret; qui contrafecisset, capillitio plecteretur. Ita expensa auri marcæ quingentæ, quæ supra sexaginta quatuor millia aureorum nostratis hodie numi efficiunt. Nullius vnquam Imperatoris, quamuis potentis tanta fuit in pauperes vno die munificentiâ. orbem ipsum si possedisset Elisabetha in egentes partita esset.

Nemo

DE S. ELISABETHA REGINA.

Nemo vnquam tam auidus fuit æris coaceruandi, quàm cupida fuit Elisabetha ejusdem tribuendi. Delata est per eam occasionem puella ad Elisabethā perinde quasi dictam illius legem violasset, iussaq; est attonderi, & ferebat comam tam laudatam, vt & ipsa se circumspiceret, & passim omnes in sui spectaculum attonitos aduerteret. puella immanè vociferatur, non se ad stipem petendam, sed forem egram reuisendam venisse. quod cum Elisabethę renunciatum esset, rectè factum affirmavit, non redituram amplius ad saltantium choros, corāmque adductam rogauit, nūmne sanctioris olim vitæ cogitationem suscepisset? Dudū inquit virgo hoc apud me deliberatum habebā, vt res fugientes fugerem, & æternas per religiosam vitam consecraret. Enimuero flauentis & luxuriantis gratia comæ me à destinato retardauit. Ecce tibi, quæ olim cæsaries regiam Davidis stirpem Absolonem à quercu suspendit, ead. hanc virginem à voto religionis suspensam interemisset, nisi Elisabethæ ferrum funem hunc iubarum abrupisset, quo plus se affici dixit, atque si Hermañus filius imperatoria cum imperio insignia cepisset. Mutauit ex in puella vinculis comę exsoluta mentem, vestem, vitam ducęque Elisabethā operam omnē & vitam in valetudinario ægris impendit, ac pro vanitate capillorum, coronam nunquā auferendam recepit.

Iam Elisabetha nullis poterat officijs erga miseros fatigari, nūc publica obeundo nosocomia, nunc singulis inquirēdis, quibus inferuaret. deprehenderat pupillum omni ope humanā destitutum, morboque molestissimo conflictatū, siue desenteria, siue hæmorrhoids ille fuit, assiduo certè sanguinis profluuiio laborabat. Hunc Elisabetha diu noctūq; suis manibus fouebat, gestabat, abluebat (cum sæpe per noctem illius opem infelix imploraret) quoad animā efflaret. Ab hoc ad virginem elephātiāsi, quam lepram vocamus, se conuertit, eamque in suum intum conclaue deportauit, illic omnem curam, vt postremissima serua adhibuit, vt ne quid ægra desideraret. huic cibum parauit, lectum cubicularem composuit, sordes abluit, surgentem vestiuit, ad somnum euntem deuestruit. Sed Conradus hanc ab illa curam remouit, veritus ne simul ipsa & familia contagione tam infamis morbi traheretur. Cuius loco mox puerum foedissima capitis porrigne tanquam fursuribus aspersum curādum suscepit. Denique inter ancillas ipsa ancillarum famulā egit. quicquid in culinā purgandum, domi verrēdum, curādumue erat missis subinde alio per id tempus domesticis ipsa expediebat. Vicinam olim partui per mensem aluit, abeuntem pallio textit, se se exalceauit, vt miserā à pedibus muniret, quæ cum relicto infante fugisset, precante

precante Elifabetha non potuit progredi, donec reprehensa, secum abstulit suum partū. In egentes tamen visa profusior, à Conrado coërcita est, ne familia rerum necessariarum inopiā premeretur. Itaque præcepit, ut singulis non nisi singulos teruncios impertiretur. Sed inuenit pietas illius etiam hinc artem plura largiendi. dare prius festerios solita, denarios eos in numos redegit, singulosque seorsum petenti adnumerauit, ut nunquam plus simplici vice daret, quàm numum, & tamen ut festerios exponeret. Itaque accusata à feminis, quas illi Conradus custodes, & velut magistras apposuerat, acriter & seuerè non verbis, sed verberibus, ac colaphis multata est. cui dulce fuit quicquid Christi nomine patiebatur. Nec minus animis curādis quàm corporibus intenta, multos ad expianda per confessionē peccata, multos ad religiosam vitam induxit. Nihil non poterat precibus apud Deum Elifabetha.

Gertrudis Leimbacha femina nobilis, ad Elifabetham venerat salutandam, quam comitabatur ephiebus Bertoldus, profano cultu corporis ornatus, sed parum à virtutibus excultus, ut solet vana iuuentus, parum pensi habens salutem, antè quàm ponit corporis ornamenta. Hunc contemplata Elifabetha, & ex habitu oris vestitūque vanitate coniectans de animo: Quid agis, inquit, adolescens parum bene ad virtutem composita, quam obrem non applicas animum ad virtutis cultū, & auctori vitæ tuæ te ipsum auctoras, à quo olim æternis bonis augearis? Propitia tu mihi, inquit, numen Domina, ut illum, pro ut par est, colam. Vis, inquit Elifabetha, pro te preces fundam? annuente & precante. Simul ergo Deo supplicemus. ambobusque in genua subsidentibus in Cœnobio VVerdenfi, ubi resgebatur, cœpit uterque Deo preces supplices sternere, & tam ardentes Elifabetha, ut adolescens sentiret non animum suum tantum cælesti calore inardescere, sed ardorē etiam, in corpus redundare, quem cum ferre vehementiorem non posset, rogauit, ut illa modum precandi faceret; sed perseverante cœpit sudore perfundi, toto corpore diffluere, æstuarē, concidere, ut ab accurrentibus fuerit leuandus, qui maximā voce inclamans Elifabetham, ut remitteret preces, alioquin in carbonē redigendus. desijt illa precari; ille feruere. calorem, imò ardorem adolescentis ancilla vix potuit sustinere, quæ manus illius tangebatur. Ipse ad S. Francisci familiam se mox contulit. Cæterum ipsa per se in meditationem rerum diuinarum coniecta hauriebatur à cælesti spiritu, Christi que multis sanctis stipati aspectu frequenter dignata absorbebatur, à quo miranda didicit, sed alto silentio pressit. Certè os à contemplatione redeuntis
adco

DE S. ELISABETHA REGINA,

adeo subinde radiabat, ut cum Mose in Sina versata videretur. Durabat hic secessus mentis multas sæpe horas, nec à reditu mentis cibos admittebat, cælestibus epulis saginata. Sed jam decurso tam laborioso vitæ stadio pacis tandem grata appetebat quies, ad quam ab ipso Christo coram benignissimè inuitata cognouit, quo die sibi vita migrandum esset. Decumbebat grauiere eodem tempore Conradus ipsius moderator conscientiæ, ad quem ingressa discipula solabatur laborantem. Et cum inter religiosam sermocinationem quaereret Conradus, quam vitæ rationem in suâ morte (summum sibi diem imminere ratus) cogitaret instituere: Hic Elisabetha de morte quidem Conradi conticuit, sibi verò adesse supremum vitæ tempus, idque se diuinitus cognouisse respondit, quartoque ab eo die valetudine tentari, ipsosque dies duodecim assidue laborare, sæpe intra eas dies cælestibus visis, symphoniâ, illustrationibusque recreari. Vltimis diebus nullum amplius ex visoribus præter Conradum & domesticas ancillas admisit, ad vltimum tribunal iudicis, inquebat, causa dicenda est, absint curæ mortales. Ergo sacris omnibus expiata, cum de ijs, quæ pauca supererant bona, à Conrado rogaretur, quid statueret, vestem duntaxat vilem, qua defuncta tegeretur, sibi retinuit. reliquorum omnium ex asse hæredem fecit in pauperibus Christum, ad quem anno virginæ partus MDCCCXXI. mense Nouembri ex præsentī vitâ est profecta, & quarto post die in ædicula Xenodochij, quod ipsa suo ære posuerat, condita. Ad funus ingens omnium ordinum concursus est factus, pauperum lacrymis illi parentatum, quorum alij benignissimam patronam lugebant, alij suâ altricem, famem & mortem formidantes gemebant, alij denique velut ipsam parentem deplorabant. populus ex funere reliquias carpsit. prodigia inde multa ad tumultum edita, omnis generis mala corporis & animi curata, sedecim in vitam reuocati, quæ mira Elisabethæ sanctitatem adeo celebrarunt, ut in publicas relata tabulas & præsulum signis testata ad Gregorij IX. Pont. M. tribunal examinanda mitterentur, qui, datis cognitoribus, posteaquam intellexit vera esse, quarto post anno, quàm erat defuncta, Perusij A. Chri. MDCCCXXV. VII. Cal. Iunij, præsentibus Patriarchis Hierosolymitano & Antiocheno, multis Metropolitanis, Episcopisque frequentissimo ordine hominum sacrorum, & infinito populi concursu, ipso die pentecostes instituta supplicatione à Gregorio cælesti religione consecrata, sanctâque inter Sanctos est accensa. Quod ubi in Germaniam est renunciatum, tota natio excurrit, & ad sacri corpusculi ex humili & abiecto tumulo proferendi transferendique, & nouo

nouo honore exornandi summâ frequentia accurrit, inter quos orbis princeps Fridericus Imperator, sacri tres Imperij Septem-viri, Moguntinus, Colonienſis, Treuirenſis, illisq; minores Pontifices ſubjecti, principes Imperij, duo germani, Ludouici mariti Eliſabethæ, fratres, Henricus & Conradus cum Sophiâ matre, ſocrâ Eliſabethæ. Denique cenſi omnes ſupra duodecies centena millia. Sacer olei liquor ex oſſibus benigniſſimæ principis, liberaliter cum gratiſſimâ odoris fragrantia promanauit, teſtis caſtimoniæ, ſanctitatis, & in pauperes benignitatis. Dona, votaq; regia, à Cæſare, & regni proceribus oblata. Illique ipſi, qui ante paucos annos Eliſabethâ ex arce, caſtro, ædibus, omnium egentem, exturbarant; qui fatuâ & ſtultam deriſerant, nunc ſupplices ad puluerem tumbæ jacent, plorant, venerantur, ac ſibi propitiari conantur. Hæc rerum conuerſio fieri ſolet in Sanctis, primû abjectis, poſtea glorioſis & diuinis. Hæc ex octo libris in octo ferè paginas relata conſtrinxi, indignus qui de ſanctâ tam illuſtri & cæleſti feminâ tam indigne ſcribam: ſubſcribam tamen etiam Juſti Lipſij verba ex libro de D. Virgine Hallenſi, quibus hanc diuinam matronam & patronam illuſtrat: Nam poſt ſtirpis originem deſcriptam hæc ſubdit:

Quæ (Eliſabetha) admodum puella, & trimula dumtaxat, Ludouici filij p. 6. c. 2. Hermanni, Lantgrauij Thuringiæ & Haſſiæ, nuptijs deſpondetur, legatis vtrinque miſſis: qui Ludouicus inter potentes Germania Dynaſtas eminebat, & genus ac ſanguinem ad Carolum Magnum referebat. Deducitur in Thuringiam anno poſt, id eſt, quadriennis: & ſub oculis curâq; parentum futuro marito creſcit & educatur. Quantis jam tum ſanctimonie indiçijs, longum ſit dicere: hoc moneo, puellam, uxorem, viduam, mirâ pietatis laude celebrem fuiſſe: ideoque à pictoribus aut ſculptoribus paſſim caput ejus triplici coronâ inſigniri, quam in quoque ordine illo jure ſibi poſcit. Sed hæc igitur grandiuſcula, & viri jam patiens, marito jungitur, annos nata circiter quatuordecim. Is mulierem matremque fecit, & genuit ex eâ anno altero Hermannum, primum unicûmque filium: & mox biennio poſt filiam Sophiam, quæ Duci noſtro Brabantie nupſit, ut dicam; iterûmque biennio, alteram Sophiam, quæ matris, opinor, monitis aut exemplo, perſa rerum terreſtrium, & cæleſtia ſpirans, ſacrarum Virginum cætui ſe mancipauit, in Franconie monaſterio Kitzingâ. Quod ita in Chronicis Erphordi-enſibus fideliter ſcriptis reperio: etſi alibi, hanc non Sophiam, ſed Gertrudem dictam, & Virginitatem conſecraſſe Aldenburgi. Hi liberi. neque maritus diu ſuperſuit: cû tactus piæ militiæ amore, anno M. CCXXVII. unâ cum Federico Imp. ad terræ ſanctæ recuperationem iret: iret, nec perueniret. Nam Hydrunti in Apulia, dum tranſgreſſi omnia parantur, febris correptus obiit, ſiue, ut alij, veneno interceptus. De loco plures conſentiunt: legi tamen, qui in Sicilia obiiſſe

Bb

aſſerant,

DE S. ELISABETHA REGINA.

asserant, nostro fortasse, non suo errore: cum illius aui nomenclaturâ ipsa Apulia, & regnum illud hodie Neapolitanum, Sicilia nomine dicerentur. Duplex enim ea erat, ultra & citra fretum siue pharum, ut loquuntur: atque ita igitur hic capiamus. Sunt etiam qui in ipsâ Terrâ sanctâ obiisse, sed temerè & falso, tradunt. Loculus quidem & ossa paulo post ad mæstam Elisabetham translata: mæstam, etiam ab iniurijs, quas ab Henrico fratre mariti erat passa. Is enim à primis statim nuncijs de morte, Hermannii pueritiam suam cōmodum ratus, prouinciam, arcem, bona inuaserat: Elisabetham cum suis eiecerat: ita properè & ferociter, ut misera paruos liberos trahens, & cum fortunâ deserta ab omnibus, vix hospitium reperiret, metu potentioris. Contulit se itaque in Hassiam, tota pietati iam consecrata, eique assidue, ductore quodam Conrado, religioso & optimo viro, operatur Marburgi: ubi & diem suum obiit, etsi placato jam Henrico, & ideò ab opibus instructor. sed quas non nisi in pauperum usum, & statim elargitura admisit. Obiit autem quadriennio circiter à marito, anno MCCXXXI. quod scriptores ejus aui constanter tradunt: & ergo juvenis obiit, nec nisi annos viginti quatuor nata: breui circulo quantam virtutum copiam complexa? Quæ famâ, sed & miraculis diffusa, caput Ecclesiæ Gregorium tunc Nonum haud latuerunt: atque is eas produxit & propalauit, & ipsam, conuentu & consensu sacrorum procerum Perusiæ caelestium numeris adscripsit: jussitque precibus & veneratione prosequi, & festum quotannis diem habere XIII. Kalend. Decembres, quo ex hac vitâ migrasset. Diploma ipsum Pontificis Vaticana Bibliotheca in Registris suis habet, promulgatum anno MCCXXXV. quadriennio ab ejus morte. Eo autem in Germaniam perlato, concursus Marburgum factus: ossa de humiliore in altiore locum & augustiorem loculum, translata: cum adesset Imperator ipse Fridericus, honoris & pietatis ergò, itēque Archiepiscopi Moguntinus, Coloniensis, Bremensis, & magna utriusque ordinis procerum manus. Quo tempore è sacro cadauere oleum vbertim manauit. Imperator coronâ aureâ decorauit, alij donis alijs: ego te, Diua, breuiter laudibus precibusque, Salue & faue.

Aduerte Lector.

Pag. CXXXVIII. versu 7. post vocem hujus adde auus. Nam Ludouici VI. Ludouicus IV. auus fuit, non pater. Stirps tota huius nostri Ludouici ita se habet.

Generis caput est Guilielmus Arelatensis comes, non Aurelianensis, ut quidam tradunt.

Guilielmus creauit Ludouicum Thuringiæ comitem.

Ludouicus Ludouicum II. saltatorem.

Ludouicus II. Ludouicum III. Thuringiæ & Hassiæ Landgrauium.

Ludouicus III. Ludouicum IV. dictum ferreum, auum nostri Ludouici.

Ludouicus IV. Ludouicum V. & Hermannum patrem Ludouici VI. ex Sophia II. Othonis VII. Wicelsbachij principis filia. Hermannus, Ludouicum VI.

Ludouicus VI. maritus S. Elisabethæ Hermannum II. & Sophiam.

Sophia nupta Henrico Brabantino, quorum filius Henricus Landgrauiorum Hassiæ, qui hodièque viuunt, auctor & propagator est.

Ita Ludouicus S. Elisabethæ conjunx matrem habuit Bauaram, Schirensen principem, & ipsa itidem Elisabetha Gertrudem Andecensem.

In auersâ facie ejusd. pag. versu quarto ante vltimum, in centone Virgiliano lege Restitit (Elisabe) clarâque in veste refulsit.

S. HEDVVI.